

Türkiye'deki Suriyelilerin Entegrasyonu ve Medyanın Rolü

Z. Can Dartan*

2011 yılında başlayan Arap Baharı ve Suriye iç savaşının etkisiyle milyonlarca Suriyeli komşu ülke Türkiye'ye sığınmış ya da yine Türkiye üzerinden Avrupa'ya geçmeye çalışmıştır. 2015 yılına kadar Avrupa'da çok dikkat çekmeyen bir konu olan göç krizi nedeniyle aynı sene Alman Şansölyesi Angela Merkel, AB sınırlarını açmış ve mülteci kabulü konusunda üye ülkeler arasında anlaşmazlıklar yaşanmıştır. Birçok Üye Devlet Merkel'in politikasını eleştirmiş ve Birlik içinde tam bir uzlaşmaya varılamamıştır. Yaşanan bu anlaşmazlıklar da AB'nin göç yolları üzerinde Avrupa'ya geçiş için köprü görevi gören Türkiye ile anlaşma yapılana kadar devam etmiştir.

18 Mart 2016 tarihinde Türkiye ve AB arasında imzalanan Göç Mutabakatına göre 20 Mart 2016 tarihinden itibaren Türkiye'den Yunan adalarına geçen tüm yeni düzensiz göçmenler Türkiye'ye iade edilecektir (AB Başkanlığı, 2016). Yunan adalarından Türkiye'ye iade edilen her Suriyeli için, Birleşmiş Milletler (BM) Kırılma Kriterleri dikkate alınarak Türkiye'den AB'ye başka bir Suriyeli yerleştirilecektir. Suriye iç savaşı nedeniyle Türkiye'ye gelen Suriyeli mültecilerin sayısı 2011 yılından itibaren sürekli artış göstermiştir. 2021 yılı itibarıyla Türkiye'deki geçici koruma altındaki kayıtlı Suriyeli sayısı 3 milyon 670 bini aşmış bulunmaktadır (Mülteciler Derneği, 2021). Bu nüfusun 1 milyon 739 bini (%47,4) 0-18 yaş arası çocuklardan oluşmaktayken, 0-18 yaş arası çocukların ve kadınların toplam sayısı ise 2 milyon 599 bini aşmıştır (%70,8).

Başlangıçta kısa süreli olarak sığınmalarına müsaade edilen Suriyelilerin Türkiye'deki kalış süreleri 10 yılı doldurmuştur. Suriye'deki iç savaşın henüz sonlanmaması ve ülkede siyasi istikrarın sağlanmaması nedeniyle yakın bir gelecekte Suriyelilerin ülkelerine geri dönmesi mümkün görünmemektedir. Tersine, 10 yıldan beri burada yaşayan Suriyeli nüfusun büyük bir bölümü Türkiye'de yaşamak ya da Avrupa ülkelerine gitmek istemektedir. Bu gerçekten hareketle, Suriyelilerin büyük bir bölümünün Türk toplumuna uyumunun zorunlu hale geldiği görülmektedir. Bu uyumun sağlanması için ekonomik, sosyal ve kültürel birçok projenin hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Verilen bu bilgiler ışığında bu araştırmanın temel sorusu şu şekilde formüle edilebilir: Türkiye'deki Suriyeli nüfusun Türk toplumuna entegrasyonu nasıl olmalıdır? Bu temel soru kapsamında şu soruların yanıtları aranacaktır: Entegrasyonu zorlayan faktörler ve engeller nelerdir? Bu sorunlar nasıl çözülebilir? Bu çerçevede bu makalede, sırasıyla, Türkiye'deki Suriyeli nüfusun demografik yapısı ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Bu tespit, entegrasyon projelerinin hedeflemesi gereken yaş gruplarını belirlemek açısından önemlidir. Çalışmanın sonraki kısmında Türkiye'deki Suriyeli topluluğun Türk toplumuna uyumunun nasıl olması gerektiği, entegrasyon kavramından ne anlaşıldığı, uyum kavramının nasıl olması gerektiği ve karşılaşılan sorunlar ele alınmaktadır. Ayrıca, mülteciler ve entegrasyonları üzerinde önemli

* Marmara Üniversitesi, Avrupa Araştırmaları Enstitüsü, Avrupa'da Siyasal İletişim Yüksek Lisans Programı öğrencisi, e-posta: can.dartan@gmail.com

bir faktör olan medyanın rolü konusu ayrıntılı olarak işlenmektedir. Sonuç kısmında ise bu makalede elde edilen önemli bulgular özetlenecektir.

Entegrasyon Nedir?

Suriyelilerin gelişinden itibaren 10 sene gibi uzun bir süre geçmesi ve birçok Suriyeli bebeğin Türkiye’de doğması gibi sebeplerden ötürü Suriyelilerin artık büyük bir bölümünün Türkiye’de kalıcı olduğu düşünülmüştür. Tüm bu gelişmeler de Suriyelilerin topluma uyumunun giderek daha çok tartışılmaya başlanmasına sebep olmuştur. Bu tartışmalar da entegrasyon sorusunu beraberinde getirmiştir. Entegrasyon sadece bir tarafın çabalarıyla mümkün olmayan iki taraflı bir süreç olma özelliğini taşımaktadır. İyi bir entegrasyon politikası ev sahibi toplumu mülteci veya göçmen topluluğuna ve yine aynı şekilde bu toplulukları barındırdıkları ev sahibi topluma karşılıklı olarak tanıtmayı ve her iki tarafın, karşılıklı barış ve uyum içerisinde yaşamalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Mülteci ve Göçmen toplulukları yeni toplumsal yaşama başarılı ve sağlıklı bir biçimde entegre edilemedikleri takdirde de ortaya her iki tarafı da olumsuz yönde etkileyecek birtakım sonuçlar çıkmaktadır. Bu sonuçlar;

- İzolasyon,
- Marjinalleşme-gettolaşma,
- Sosyal gerçeklikten kopma/sosyal gerçekliğin dışında kalma,
- Radikalleşme,
- Sosyal gerilimler,
- Toplumsal barışın tehdit edilmesi (Sosyal Entegrasyon Rehberi, 2017, S.21-27)

Mülteciler veya Göçmenler yerleştikleri toplumun başta dilini, kültürünü, siyasal ve sosyal yapısını, kamu anlayışını, kamu hizmetlerine erişim yollarını, meslek edinme, eğitim alma ve iş bulma olanaklarını bilmemektedirler. Mülteciler bu konudaki kaynaklara erişim becerilerinden yoksun kaldıkları takdirde yeni topluma uyum sağlamakta zorlanmakta ve buldukları bu yeni toplum ile sağlıklı bağlar geliştirememektedirler. Başarılı ve sağlıklı bir entegrasyon sürecinin yaşanabilmesi için mevcut toplumsal çatışma noktalarının çözülmesi, olası gerilim ve çatışma yaratabilecek noktalarının önlenmesi gerekmektedir. Bu yönde atılacak adımlar hem göçmen toplumu hem de ev sahibi toplum için entegrasyon konusunda gerekli fırsatların oluşmasını sağlamaya yönelik olumlu adımlar olarak nitelendirilmektedir. Sağlıklı ve başarılı bir entegrasyon politikasının istenen sonuçların elde edilebilir olması adına belirli ilkeler çerçevesinde yürütülmesi gerekmektedir. Bu ilkeler ise:

- Sosyal eşitlik ilkesi,
- Toplumsal mütekabiliyet ilkesi,
- Hukukun üstünlüğü ilkesi,
- Ayrımcılık karşıtlığı ilkesi.

Entegrasyon sürecindeki ilk ilke olan sosyal eşitlik ilkesinde en önemli nokta entegrasyon politikalarında ev sahibi toplum ve göçmen kitlesine aynı ölçüde yaklaşılmasıdır. Her iki

taraftan birinin çıkarlarını diğerine kıyasla daha fazla ön plana çıkaracak tarzda uygulanan yaklaşımlar entegrasyonun sağlanmasına darbe vurmakta ve çoğu zaman ulaşılmak istenen sonucun tam aksine entegrasyon sürecine büyük bir oranda engel teşkil etmektedir.

Sosyal eşitlik ilkesinden sonra toplumsal mütekabiliyet ilkesi gelmektedir. Bu ilke ile “Asimilasyon”dan farklı bir kavram olan entegrasyon, iki taraflı bir sürece dikkat çekmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi entegrasyon, iki taraflı bir süreçtir ve bu sebepten ötürü yalnızca mültecilerin ev sahibi topluma entegre edildiğini düşünmek doğru bir yaklaşım tarzı olmamaktadır. Karşılıklı uyumun sağlanabilmesi için her iki tarafın da birbirini kabul etmesi gerekmektedir. Başarılı bir entegrasyon süreci için yalnızca ev sahibi toplumun göçmenleri kabul etmesi yeterli olmayacağı gibi, yalnızca göçmenlerin ev sahibi toplumu kabul etmesi de yeterli olmamaktadır ve her iki taraftan da karşılıklı kabullenme durumu söz konusu olmalıdır.

Üçüncü ilke olan hukukun üstünlüğü ilkesi, hukukun sadece ev sahibi toplumlar için değil, herkes için var olduğunu belirtmektedir. Günümüzde gerek ulusal gerekse de uluslararası düzeyde, mülteci, göçmen ve sığınmacıların haklarını, statülerini ve ev sahibi toplum ile ilişkilerini düzenleyen birtakım mevzuatlar bulunmaktadır. Hukukun üstünlüğü ilkesi, kamu düzeni ve toplumsal barış için büyük bir önem arz etmekte ve ev sahibi toplumlar kadar göçmen, mülteci ve sığınmacı toplulukları da yakından ilgilendirmektedir. Göçmenlerin hem temel insani evrensel hakları hem de göçmen, mülteci ve sığınmacı hukuku nedeniyle birtakım kendilerine has hakları ve yükümlülükleri vardır. (Sosyal Entegrasyon Rehberi, 2017, S.21-27). Keza yine aynı şekilde ev sahibi devletlerin de göçmenlerle ilgili hak ve yükümlülükleri bulunmaktadır.

Son ilke olan ayrımcılık karşıtlığı ilkesi ile de göçmen, mülteci veya sığınmacı kitlesinin ideolojik, etnik ve dinsel gibi açılardan tam bir bütün olamayacağı yani farklılıklar gösterebileceği belirtilmektedir. Bu nedenden ötürü tüm grupların aynı ölçüde eşit sayılması ve saygı gösterilmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin Sığınma Sisteminde Entegrasyon

Türkiye, mültecilerin korunmasına ilişkin temel belge niteliğindeki 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'ne taraftır. 1951 Sözleşmesi'ndeki coğrafi sınırlamayı koruyarak, Avrupa dışında meydana gelen olaylar neticesinde gelen mülteciler için en çok tercih edilen kalıcı çözüm olarak üçüncü bir ülkeye yerleştirmeyi sürdürmektedir. Türkiye ayrıca, uluslararası standartlara uygun etkin bir ulusal sığınma sistemi oluşturmak için yasal ve kurumsal reformlar yapmaktadır. Türkiye'nin göç ve sığınmayla ilgili konuları içeren ilk yasası olma özelliğini taşıyan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 2013 yılının Nisan ayında, Parlamento tarafından onaylanmış ve 1 yıl sonra 11 Nisan 2014 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. Bu yasanın yürürlüğe girmesinden birkaç ay sonra da 22 Ekim 2014 tarihinde Türkiye'de geçici koruma sağlananların hak ve yükümlülükleri ile ilgili prosedürleri belirleyen Geçici Koruma Yönetmeliği kabul edilmiştir.

Türkiye, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesine koyduğu coğrafi çekinceyi hâlâ korumaktadır. Bu nedenle Türkiye'nin Avrupa dışından gelen sığınmacılara mülteci statüsü verme gibi herhangi bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Türkiye'nin 1951 Sözleşmesine ilişkin bu çekincesi halen ülkedeki sığınma kanunlarını ve politikalarını önemli ölçüde etkilemektedir (Heinrich Böll Stiftung, 2019).

- Türkiye, kendi ülkesine gelen herkese koruma sağlama konusundaki yükümlülüklerini sınırlandırma yoluna gitmiştir.
- Türkiye, sadece Avrupa ülkesi vatandaşlığı bulunan kişilere mülteci statüsü vermektedir. Avrupa dışındaki herhangi bir ülkeden gelen kişiler, Türkiye tarafından sadece geçici olarak korunma altına alınmakta ve bu kişiler yerleşecekleri üçüncü bir ülke bulma süreci boyunca Türkiye'de kalabilme hakkına sahiptirler. Avrupa vatandaşlığı olmayan mülteciler için tam bir mülteci statüsünden yararlanma hakkı söz konusu olmamaktadır.
- Türkiye, Avrupa ülkelerinden gelen mülteci sayısı diğer ülkelerin mülteci sayısına kıyasla çok daha az olduğu ve gelenlerin çoğunun da yeniden yerleştirilme veya gönüllü geri dönüş istemesinden dolayı tam anlamıyla bir mülteci entegrasyonu deneyimini yaşamamıştır. Entegrasyon kavramı, Türkiye'de koruma ve usule ilişkin meselelere ve sorunlara odaklanan bir iltica söylemi olmak dışında içi tam anlamıyla doldurulamamış bir kavram olarak yer almıştır. Ancak, halihazırdaki kitlesel mülteci hareketinde kaynaklı yaşanan yönetme sorununun üstesinden gelmek için Türkiye toplumu tarafından anlaşılması gereken acil ve önemli bir konu haline gelmiştir (Şimşek, 2019).

Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler

Türk hükümeti resmen Suriyelileri geçici koruma altındaki insanlar olarak tanımlamakla birlikte bu insanların 2011'den itibaren Türkiye'de bulunduğu dikkate alındığında artık Suriyelilerin mülteci olarak tanımlanması daha doğru olacaktır. Çünkü bugün ülkemizde bulunan Suriyeli çocukların ve gençlerin bir bölümü Türkiye'de doğduğu gibi bir bölümü de çok küçük yaşta gelip Türkiye'de büyümüşlerdir. Göç İdaresi tarafından Türkiye'deki Suriyelilere yönelik açıklanan resmi verilere göre; erkekler toplam Suriyeli nüfusun %53,8'sini oluştururken Suriyeli kadınların oranı ise %46,2'ye tekabül etmektedir. 10 yaşın altındaki Suriyelilerin sayısı 1 milyon 63 bin 629 (%28,9) iken Suriyeli erkeklerin sayısı Suriyeli kadınların sayısından 278 bin 330 kişi daha fazladır. Erkek-Kadın sayısı arasındaki en büyük fark 69 bin 593 kişi ile 19-24 yaş aralığında görülmekte ve yaş arttıkça bu fark da azalmaktadır. 55 ve üzeri yaş aralıklarında kadınların sayısının erkeklerden daha fazla olduğu görülmektedir (Mülteciler Derneği, 2021).

Genç nüfus olarak tanımlanan 15-24 yaş aralığında 749 bin 881 kişi bulunmaktadır. Suriyeli genç nüfusun toplam Suriyeli sayısındaki oranı ise %20,4'e tekabül etmektedir. Türkiye'de kayıtlı Suriyelilerin yaş ortalaması 22,2'dir. Mayıs 2021 tarihi itibarıyla geçici barınma merkezlerinde kalan Suriyelilerin sayısı 56 bin 191 kişi olup, 2018 yılından bu yana azalan bir trend göstermiştir. Nitekim 2018 yılı başlarında kamplarda yaşayan Suriyelilerin sayısı 228 bin 251 kişi iken, bu sayı 2019 yılının başlarında 143 bin 558 kişiye, Nisan 2021'de 57 bin 691 kişiye gerilemiştir. Bugün için Türkiye'deki kayıtlı Suriyelilerin sadece %1,5 gibi çok küçük bir kısmı kamplarda yaşamaktadır.

Mayıs 2021 tarihi itibarıyla Türkiye'de şehirlerde yaşayan Suriyeli sayısı 3 milyon 616 bin 455 kişidir. Bu sayıda Nisan 2021'e kıyasla 2 bin 804 kişi artış yaşanmıştır. Suriyelilerin %98,5 gibi yüksek bir kısmı yani neredeyse tamamı şehirlerde yaşamakta ve Suriyelilerin hangi şehirde yaşayacağına da Göç İdaresi tarafından karar verilmektedir.

En çok Suriyeli barındıran şehir 525 bin 241 kişi ile Türkiye'nin nüfus bakımından en kalabalık ili olma özelliğini taşıyan İstanbul'dur. İstanbul'u barındırdığı 449 bin 667 Suriyeli ile Türkiye'nin en kalabalık 9. ili olan Gaziantep ve 435 bin 699 kişi ile de Hatay takip etmektedir. Suriyelilerin yerli nüfusa oranla en yoğun yaşadığı şehir ise %74,2 oranla ülkenin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Kilis'tir. Kilis'te 142 bin 792 Türk Vatandaşına karşılık 105 bin 6 Suriyeli denk düşmektedir. Suriyeli yoğunluğu bakımından, Kilis şehrini %21,6 oranı ile Gaziantep takip etmektedir.

Türkiye'de en az Suriyelinin yaşadığı şehir 23 kişi ile Doğu Karadeniz şehri Bayburt'dur. Bayburt'u 38 kişi ile başka bir Karadeniz ili Artvin ve 43 kişi ile de Tunceli takip etmektedir. Suriyelilerin Türk nüfusuna oranla yoğunluğunun en az olduğu şehir ise sadece 38 Suriyeli'ye ev sahipliği yapan ve %0,02 orana sahip Artvin'dir (Mülteciler Derneği, 2021). Türkiye'nin tümünde Suriyelilerin olmadığı herhangi bir şehir bulunmamaktadır.

Suriyeli nüfusun Türkiye'de yoğunlaştığı şehirler baz alındığı takdirde, iki özellik göze çarpmaktadır. Buna göre Suriyeliler, Türkiye'nin Suriye sınırına yakın şehirlerinde daha yoğun olarak yaşamaktadırlar. Bu veriye kanıt olarak, Kilis, Gaziantep, Mardin, Adana, Mersin gibi şehirler örnek verilebilir. Yoğunlaşma ile ilgili ikinci dikkat çeken özellik ise ekonomik olarak gelişmiş ve Türkiye geneline dağılmış şehirlerdir. Bu sebepten ötürü de İstanbul, Ankara, İzmir, Kayseri ve Bursa gibi ekonomik anlamda iyi seviyede olan şehirler, Suriyeli nüfusun yoğunluğu bakımından öne çıkmaktadır.

Mültecilerin Karşılaştığı Sorunlar

Ev sahipliği yaptığı yaklaşık 4 milyon Suriyeli mülteci ile Dünya'da en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumundaki Türkiye'de, politika belgelerinde entegrasyon kelimesi tercih edilmemektedir. Entegrasyon kelimesi yerine, sosyal uyumu çağrıştırmak adına "uyum" terimi kullanılmaktadır. Türkiye'de 2013 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK) kabul edilmesine değin geçen süreçte herhangi somut bir entegrasyon politikası bulunmamaktaydı. Bu kanunda yer alan 96. Maddede de "entegrasyon" kelimesi yerine özellikle "uyum"¹ terimi kullanılması, Türkiye'nin entegrasyon konusuna karşı çok temkinli bir şekilde yaklaştığının göstergesi niteliğindedir. Türkiye, ülkesinde yer alan mültecilerin çoğu Avrupa dışındaki ülkelerden geldiği için, YUKK'nın onaylanmasına kadar geçen süreçte ulusal bir entegrasyon politikası oluşturma mecburiyeti hissetmemiş ve göçmen entegrasyonuna ilişkin hükümler ilk kez 2013 yılının Nisan ayında bu kanunda yer almıştır. Bu nedenden ötürü Avrupa dışından gelen sığınmacıların entegrasyonu Türkiye için oldukça yeni bir olgudur (Şimşek, 2019).

Sağlık, eğitim, istihdam ve sosyal yardım gibi konular temel entegrasyon alanlarıdır. Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilerin bu alanlarda temel haklara erişimi entegrasyonları açısından önem arz etmektedir. Ancak mültecilerin her ne kadar bu haklara erişimi olsa da pratikte zorluklar yaşamaktadırlar. Mültecilerin pratikte karşılaştığı sorunlara örnek olarak, bir mültecinin çalışma izni almasının, işverenin kendisiyle iş sözleşmesi yapmak isteyip istememesine bağlı olması gösterilebilmektedir. Bu sebepten ötürü, en basit çalışma izninin alınabilmesi bile en az 6 ay sürmekte ve yalnızca Türkiye kimlik belgelerine sahip mülteciler

¹ "Kanunda ve Genel müdürlüğümüz çalışmalarında öngörülen uyum; ne asimilasyon ne de entegrasyondur. Göçmenle toplumun gönüllülük temelinde birbirlerini anlamalarıyla ortaya çıkan harmonizasyondur."

için geçerli olmaktadır. İş sahipleri genellikle Suriyeli çalışanları için çalışma iznine başvurumama yönünde bir eğilim göstermektedirler.

Türkiye’de 2018 yılında 25.457’si erkeklere, 2473’ü de kadınlara olmak üzere toplamda 27.930 kişiye çalışma izni verilmiştir. Suriyeli çalışanlar ayrıca iş yerindeki tüm çalışanlar için gerekli olan güvenli çalışma koşullarının sağlanmamasından dolayı iş yerinde sömürüye maruz kalmaktadır. Suriyelilerin büyük bir kısmının kayıt dışı ekonomide sosyal güvenlikten yoksun bir durumda, düşük ücret verilerek ve normal çalışma saatlerinden daha fazla çalıştırılmaktadır. Tüm bu etkenler baz alındığında ise mültecilerin toplumdan dışlanması kaçınılmaz bir hale gelmektedir.

Suriyeliler, Türkiye’nin kanayan yaralarından biri olan çocuk işçi konusunda da sıkıntı yaşamaktadırlar. Türk emek piyasasında tarım sektörü ve tekstil fabrikalarının yanı sıra restoranlarda da çocuk emeği ile oldukça sık bir şekilde karşılaşmaktadır. Birleşik Metal-İş tarafından yapılan araştırmada elde edilen sonuçlara göre, tekstil sektöründeki işgücünün yaklaşık %19’u 18 yaş altında olmakta, sektörde çalışan Suriyeliler arasındaki 18 yaş altı çocukların oranı ise %29’a denk gelmektedir (Şimşek, 2019). Türk Tabipleri Birliğinin *Toplum ve Hekim* dergisinde de bu konuya değinilmiştir. Dergide Suriyeli çocukların, emeklerini sömüren şartlar altında normal çalışma şartlarından çok daha uzun saatlerde çalıştırıldığı belirtilmiştir. Suriyeli çocukların emeklerinin sömürülmesine ilişkin bir örnek olarak, Suriyeli çocuk işçilerin tekstil sektöründe ayda 300 TL gibi çok düşük bir ücret alabilmeleri için 12 saatlik vardiyalarda çalıştırılmaları gösterilebilir. Türkiye’de çocuk işçilerinin artmasının önemli bir nedeni de Türkiye’deki yasal mevzuatın, bu çocukların büyük bir kısmını, sömürüye dayalı çalışma koşullarından koruma konusunda yetersiz kalmasıdır.

Suriyeli çocukların olduğu gibi kadınların işgücü piyasasına tam erişimlerinin önünde de ciddi engeller bulunmaktadır. Durable Solutions Platform (DSP) ve İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (İGAM) tarafından Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin ekonomiye katılımlarına dair ortaklaşa hazırlanan rapora göre, Suriyeli kadınlar işyerinde fiziksel ve cinsel tacize uğradıklarını ifade etmekte ve şikâyetle bulunmaktan çekinip çalışma ücretlerini almadan işyerinden ayrılmak zorunda kalmaktadırlar. Mültecilerin sığındıkları toplumun bir parçası olabilmenin yasal ve siyasi boyutları, mültecilerin güvenilir oturma statüsüne ve yurttaşlık haklarına sahip olmalarını içermektedir. Fakat Türkiye’deki Suriyeli mülteciler örneğinde, güvenilir olmayan yasal statüler ve uygulamada bu haklara erişimde sorunlar yaşanması mültecilerin entegre olma konusundaki isteklerine olumsuz yönde etki etmektedir.

Türkiye’de Suriyelilerin karşılaştığı bir diğer önemli sorun da kendilerine karşı artan ırkçı tutumdur. 2014 yılından bu yana Türkiye’de Suriyeli düşmanlığında artış yaşanmaktadır ve mültecilere yönelik artan bu ırkçılık onların güvenliklerine yönelik ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Türk vatandaşları, ırkçılığın artma nedeni olarak da mültecilerin, kiralarda artış yaşanmasına, çalışanların maaşlarının düşmesine ve sosyal gerilimin artmasına yol açmaları belirtmişler ve bu konularda şikâyet etmişlerdir.

Türkiye’deki Suriyeliler yaşadıkları pek çok şehirde yerel halk ile kamusal alanı paylaşmakta birtakım zorluklara ve yine yerel halk tarafından kendilerine karşı ayrımcı söylemlere maruz kalmaktadırlar. Suriyeli mültecilere karşı ayrımcılık ve şiddet olayları Suriye-Türkiye sınırında yer alan Şanlıurfa ve Kilis gibi şehirlerde artmakta olup başka şehirlere de sıçramıştır. Antalya’ya bağlı Gazipaşa ve Bursa’ya bağlı Mudanya Belediye Meclisleri,

Suriyelilerin halk plajlarına girişlerini yasaklamıştır. Özellikle seçim döneminde Suriyelilere karşı ırkçılık artış göstermiş ve toplam 13,6 milyon kullanıcı sayısı ile Dünya’da Twitter’ı en çok kullanan 7. ülke olan Türkiye’de “Ülkemde Suriyeli istemiyorum” gibi bir başlık açılıp trend konu (trend topic) olmuştur. Türkiye’deki çoğunluk Suriyeli mültecilere suçlu, dilenci, hırsız, sömürücü ve hayat kadını gözüyle bakmakta ve onları birey olarak değil de politika aracı olarak görmektedir. Kendi güvenliklerinden endişe duymaya başlayan Suriyeli mülteciler de bu durumla başa çıkmak için Türkiye’den göç etmektedir. Mülteciler için çalıştıkları veya oturdukları yerde maruz kaldıkları herhangi bir sokak, ırkçılık tecrübesi mültecilerin yerleşim süreçlerine engel teşkil etmektedir.

Temel Entegrasyon Alanlarında Suriyelilerin Durumu

Türkiye’de Suriyeliler ilk olarak Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) gözetiminde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ile işbirliği kapsamında kamp yetkilileri tarafından kayıt altına alınmıştır. Türkiye, Suriye’de çatışmaların başladığı Mart 2011’den beri devlet merkezli bir karşılama modeline sahip olup, Suriye’de yaşayan tüm Suriye vatandaşları, mülteciler (Suriye’de bulunan Filistinli mülteciler kastedilmektedir) ve vatansız kişilere geçici koruma sağlamaktadır (Kaya, 2020).

Suriyeli mülteciler işgücü piyasasına erişmekte zorluk çekmekte ve bu nedenle de kayıt dışı sektör çoğu kişinin geçimini sağlaması için tek seçenek haline gelmektedir. Suriyeliler daha çok tekstil, inşaat, hizmet ve tarım sektörlerinde çalışmak zorunda kalıp, emekleri karşılığında aldıkları ücretler de genellikle asgari olarak ödenen yasal maaşın sadece yarısına kadar tekabül etmekte ve hatta bazı Suriyelilere asgari ücretten bile daha az miktarda ücret ödenmektedir. Suriyelilere az ücret ödenmesi yetmezmiş gibi bu işyerlerinin hiçbiri iş güvenliği, ya da sosyal güvenlik yardımı gibi temel işçi haklarını da sağlamamaktadır.

Mültecilerin kendi kendine yetebilmesi için gereken en önemli özellik bireylerin kendi ve ailelerini geçindirme fırsatını bulmasıdır. Bunun için de mültecilerin çalışması gerekmektedir ancak mültecilerin, alması oldukça zor olan bir çalışma iznine sahip olmadan, çalışma hakları yoktur. Çalışma hakkına istinaden 2016 yılının Ocak ayında 8375 sayılı Kanun yürürlüğe girmiştir. Fakat çıkan bu kanuna rağmen geçici koruma sağlanan Suriyeliler, yalnızca belirli koşullar sağlandığı takdirde ve yine belirli kısıtlamalar altında çalışma iznine sahip olabilmektedirler. Bu koşullarla sadece 7351 Suriyeli çalışma izni alabilmiştir (Kaya, 2020). Çalışma izni alabilen 7351 kişinin çoğunluğu da iş sahiplerinden oluşmaktadır. 2019 yılında çalışma izni alabilen Suriyeli sayısı 65 bin olmuştur. Her ne kadar 2016-2019 yılları arası çalışma izni alabilen Suriyelilerin sayısında bir artış gözlemlense de halen sadece küçük bir miktar para yardımı alan ve Türkiye’de iş bulup geçimini sağlamak zorunda olan Suriyelilerin toplam sayısının baz alındığında bu hala düşük bir sayıdır. “Kızılay” olarak bilinen Acil Sosyal Güvenlik Ağı (SUY) kartları ile Türkiye’de mültecilerin yaklaşık 1,7 milyonu, Dünya Gıda Programı, Türk Kızılayı ve Türk devlet kurumlarının işbirliğiyle AB tarafından finanse edilen 120 Türk Lirası tutarındaki bu aylık nakit transferlerini almaktadırlar. Bu kartlar ise 2016 yılından itibaren Türk makamları tarafından dağıtılmaktadır. RESPOND, Avrupa ve ötesinde çok düzeyli göç yönetimini incelemeyi amaçlayan bir Horizon 2020 projesidir. Bu proje kapsamında yapılan çalışmalarda Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin sorunlarını çözmek amacıyla uygulanması gereken adımlar belirlenmiştir. Projeye göre bu adımlar eğitim, barınma, sağlık ve vatandaşlık ve toplumsal cinsiyet alanında atılmalıdır.

Entegrasyon konusunda eğitim belki de en gerekli alanı oluşturmaktadır. Eğitim alanı baz alındığında, Suriyeli çocukların yaklaşık üçte ikisinin okula gittiği tespit edilmiştir. Ancak geriye kalan çocukların da bir an önce eğitim öğretim hayatına katılarak okula kaydolmasını sağlamak için acil adımlar atılması gerekmektedir. Suriyelilerin Türk okullarına geçişlerini kolaylaştırmak ve eğitim koşullarını iyileştirmek için AB ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından desteklenen yeni programlar hayata geçirilmiştir. RESPOND Migration tarafından yapılan araştırmada ise okullarda, çocuklar arasında ve çocuklarla öğretmenler arasında hâlâ erişim engelleri ve karşılıklı gerilimler olduğu saptanmıştır. Bu sorunların aşılabilmesi için uyumu artıracak programlar ve çeşitlilik eğitimine güçlü bir ihtiyaç duyulmaktadır. Yetişkin dil eğitimi de acil bir ihtiyaçtır. Bu nedenden ötürü daha fazla dil kursuna ve Türkçe öğretmene gereksinim duyulmaktadır.

Kentlere yerleştirilen mülteci nüfusa çeşitli yardım kuruluşları tarafından yardım ve koruma sağlanmaktadır. Fakat yine de kentte yaşayan mülteciler eğitim, barınma ve sağlık gibi asgari, sosyal ve ekonomik haklarını güvence altına alabilmek için mücadele etmek zorunda kalmakta ve birçok aile, sağlık açısından kötü bir durumda olan tehlikeli barınma koşullarında yoksulluk çekerek yaşamaktadır.

Mülteciler, sağlık konusunda hipertansiyon, diyabet ve depresyon gibi önemli fiziksel ve mental sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bazı sağlık sorunları Suriye’de yaşanan savaş sonrasında ortaya çıkarken, diğerleri ise doğrudan yoksulluk sınırında veya altında yaşamaktan kaynaklanan sorunlardır (Kaya, 2020). Yasal olarak, Geçici Koruma Statüsü (GKS) altında olmaları durumunda Suriyeliler Türkiye'nin kamu hastanelerine ücretsiz olarak erişebilme hakkına sahiptir. Ancak, kayıttaki zorluklardan önemli ölçüde etkilenmekte ve dolayısıyla sağlık hizmetlerine erişimde sorun yaşamaktadırlar. RESPOND projesi kapsamında yapılan saha araştırması sırasında birçok Suriyeli, Arapça konuşan personel ve doktor sağlayabilecek sağlık tesislerine erişimlerinin olmadığını vurgulamış ve dil bariyerinden ötürü bu konuyu temel hizmetlere erişimde büyük bir endişe ve engel olarak nitelendirmişlerdir. İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirler baz alındığında bu şehirlerin büyüklüğü sebebiyle yerel ulaşımın da hizmetlere erişim açısından bir diğer önemli engel olduğu vurgulanmaktadır. Kitlesele göçün başlangıcından bu yana Suriyeli mültecilerin ülke içinde bir şehirden bir diğerine seyahat etmeleri kolay şartlar altında gerçekleşmemiştir. Mültecilerin yurtiçinde seyahat edebilmeleri yerel makamlar tarafından verilen seyahat izni neticesinde gerçekleşebilmiş ve uluslararası seyahat mümkün kılınmamıştır. Ancak mülteciler ülkeleri Suriye'ye verilen özel izinlerle seyahat, dini bayramlar, cenaze ve ticari amaçlarla gidilebilmektedir.

Suriyeliler, sahip oldukları Geçici Koruma Statülerinde yeterli düzeyde haklara sahip bulunmadıkları için Türk vatandaşlığına geçmek istemektedirler (Kaya, 2020). Türk devleti bazı mültecileri davetiye yoluyla ya da mültecinin sahip olduğu eğitime veya sınıf niteliklerine göre vatandaşlık vermeyi tercih etmektedir. Vatandaşlık alan Suriyeli işadamları, iş ve seyahat konusunda yeni ve daha faydalı haklara sahip olurken aynı zamanda daha önceden sahip oldukları sosyal yardıma erişimlerini kaybetmekte ve zorunlu askerlik hizmetlerine de tabi tutulmaktadırlar. Suriyeliler, Türkiye’deki siyasi hayatın bir parçası olma konusunda oldukça hevesli bir konumda bulunmaktadır. Ancak günümüz Türkiye'sinde seçimlerde Suriyeli bir adayın olma ihtimali bile büyük tartışmalara yol açtığı için bu tarz bir şey henüz mümkün gözükmemektedir.

Toplumsal cinsiyet konusunda da sorunlar yaşanmakta; Suriyeli kadınların işgücü piyasasına erişimi düşük seviyede kalmaktadır. Göç bazı kadınlar için önceden sahip oldukları geleneksel rollerden kaçınmalarına zemin hazırlamışken, diğerler kadınlar için de beraberinde bir takım yeni zorluklar ve sorumluluklar getirmiştir. Göç nedeniyle değişen roller ve aile yapısı ise çiftler arasında boşanma ve aile içi şiddetin artmasına yol açmıştır. Birçok erkek de Suriye'deki mesleklerine Türkiye'de idrak ettirememiş ve yine bu durumda aile arasında tartışmaların oluşmasına sebebiyet vermiştir.

Medyanın Mülteciler ve Entegrasyonlarında Oynadığı Rol

Göç, kültürel ve sosyal dönüşümle ilişkilidir. Bu bağlamda yerinden edilmenin nedenlerini anlamak, göç sürecinde yaşanan sorunları tanımlamak ve bu alanda yaşanan mücadele konusunda toplumu bilgilendirmek, bütünleşmeye ve ilgili sosyal politikaların oluşturulmasına yardımcı olması açısından son derece önemlidir. Yıldırım ve Tekdemir Yurtdaş, eleştirel söylem analizini kullanarak, Türkiye'deki kullanıcıların Twitter ve Facebook gibi sosyal medya hesaplarında Suriyeli sığınmacılara ilişkin yedi farklı tanımın kullanıldığı tespit etmiştir. Bu tanımlar “tehdit”, “ötekileştirme”, “Müslüman”, “empati”, “normatif mülteci”, “yönetim sorunu” ve “ekonomik yüküdür” (Sunata ve Yıldız, 2018). Türk hükümetinin mülteci yanlısı stratejisi hükümete yakın olan gazetelerin Suriyeli mültecileri hak temelli bir yaklaşım yerine dini bir referans açısından değerlendirip, mağdur konuklar olarak tanımlamalarına neden olurken, hükümet karşıtı gazeteler çoğunlukla Suriyelilerin ülkede kalmasıyla oluşan mali yükleri baz alarak Suriyeli karşıtı bir duruş sergilemektedir.

Buna örnek olarak Anadolu Ajansı (AA) ve Cihan Haber Ajansı(CHA) ve Demirören Haber Ajansı(DHA) hedef kitesine Türk hükümetinin sesi olma rolünü oynamakta ve bir kamu hizmeti olarak mülteci politikası geliştirmeye yönelik ulusal ve uluslararası girişimleri ele alan konuları sunmaktadır. CHA bu manşete ortalama bir önem verirken, DHA'nın göç politikasıyla ilgili haberleri yalnızca iki kez bildirmektedir.

Entegrasyon politikası ile ilgili haberler Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden, ancak çoğunlukla Türkiye, Ankara, İstanbul ve İzmir gibi metropollerden bildirilmiştir. Bu sonuçlar, Türkiye'nin en büyük üç şehrinde entegrasyonu sağlamaya yönelik önemli çalışmalar olduğunu göstermektedir.

Göç alan ülkelerde mülteci ve göçmenlere yönelik ayrımcılık ve nefret söylemleri uzun vadede yerli halk ile mülteciler arasında çatışmaların doğmasına neden olabilmektedir (Erdoğan, 2017). Medya sayesinde de bu tür söylemler topluma kolayca nüfuz etmektedir. Mülteciler konusunda pek çok yanlış bilgi ve şehir efsaneleri vardır. Bu nedenden dolayı sıradan vatandaşın ortaya koyacağı tavır ve beklentiler de medyanın oynadığı önemli rol herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir.

Tarihsel süreçte görüldüğü gibi mülteciler gittikleri her ülkede önyargılarla karşılaşmakta, katkıda bulunmadıkları refahı paylaşanlar olarak değerlendirilmekte ve “öteki” olarak damgalanmaktadırlar. Bu tarihsel tespit, Türkiye'ye sığınmak durumunda kalan Suriyeliler için de geçerlidir. En yaygın önyargılar arasında ekonomik, sosyal, kültürel, güvenlik ve demografik faktörler öne çıkmaktadır. Suriyeli sığınmacıların 10 yıldan bu yana Türkiye'de yaşamalarına rağmen hala “geçici koruma statüsüne” sahip “misafirler” olarak değerlendirilmesi, söz konusu önyargıların ev sahibi toplumda hızla yayılmasına ve aşırı milliyetçilik duygularının körüklenmesine neden olmaktadır.

Bu sorunlarda, yerli halkla sığınmacılar arasında doğrudan diyalog imkânlarının sınırlı olması ve daha önemlisi sığınmacılar hakkında yazılı-görsel basında yer alan tek taraflı haberler, taraflar arasında “Biz ve ötekiler” ayrışmasının derinleşmesine neden olmaktadır. Bunun sonucu olarak, hukuki haklardan yoksun olmalarının sonucu Suriyeli sığınmacıların, sosyal haklardan mahrum olarak düşük ücretlerle çalıştırıldıkları, kira fiyatlarının yüksekliği nedeniyle birkaç ailenin bir arada oturma mecburiyeti ve gettolaşmaların olması, okul çağına gelen çocukların ve gençlerin zorunlu olarak çalışmak zorunda kalmalarının nedenlerine ilişkin kamuoyunun bilgilendirilmesi konusunda medyaya belirleyici bir rol oynamaktadır.

Ayrıca, özellikle büyük kentlerde ev bulma zorluğu nedeniyle sığınmacıların bazı semtlerde yoğunlaşması sonucu artan kira fiyatlarından Suriyeli sığınmacıların sorumlu tutulması, toplumda yükselen önyargıların belirgin örneklerden biri olmaktadır. Bu insanların geçen 10 yıl zarfında büyük bir bölümünün kalıcı olacağından hareketle yeni bir göç politikası oluşturulmasıyla, toplumsal bir arada yaşamanın önü açılmalıdır.

Türkiye’ye gelen Suriyeli sığınmacıların göçün sebebi değil sonucu olduğu ve 10 yılın geride kaldığı yeni bir sürece geçilmesinin zorunluluğu göz alınarak bir entegrasyon konseptinin yaşama geçirilmesi gerekmektedir. Geçen 10 yıl zarfında, küçük yaşta aileleriyle birlikte gelenlerin bugün gençlik dönemlerine adım attıklarını, yüzbinlerce bebeğin Türkiye’de doğduğu gerçeğiyle yüzleşerek, kalıcı olan Suriyeli sığınmacıların topluma uyumunun, Türkiye’de çok yönlü istikrarın sağlanması bakımından önem arz etmekte ve medya artık bu konuda bütünleştirici bir rol üstlenmelidir. Her ne kadar göç nedenleri çok farklı olsa da üç milyon Türk’ün yaşadığı Almanya örneğinde olduğu gibi çeşitli entegrasyon modelleri, medyanın entegrasyon konseptindeki rolü konusunda kapsamlı ipuçları vermektedir.

Söz konusu entegrasyon konsepti kapsamında, medya ayrımcı bir dil kullanmaktan kaçınacak, aksi halinde suç işlenmiş olacak; Suriyelilerle ilgili bir haberde mutlaka onların da görüşleri alınacak; entegrasyon aşamasında karşılaşılan sorunlara çözüm odaklı ve birlikte yaşamın her iki tarafın lehine olacağına yönelik yayın politikası izlenmesi sağlanacaktır. Ancak bu şekilde geçen zaman içerisinde Türk toplumunun Suriyeli mültecilere yönelik bilgi eksikliğinden kaynaklanan tepkisinin yazılı ve görsel medyada tek taraflı olarak yer alması önlenemez. Dolayısıyla, Türkiye toplumunda böyle bir tepki var diye, Suriyeliler meselesinin çeşitli çıkar gruplarının egemen olduğu bazı medya organları tarafından manipüle edilmesi, yani toplumsal sorunlarda “günah keçisi” olarak gösterilmesi engellenebilir.

Göç Uzmanı Prof. Dr. Murat Erdoğan tarafından yapılan Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum” çalışmasının bir bölümü olarak gerçekleştirilen medya taraması Türkiye’deki ulusal ve yerel gazetelerin internet sitelerinde yer alan Suriyeli mülteciler konulu haber ve yorumlara yönelik bir içerik analizidir. Bu çerçevede gazetelerin mülteci konusunu dair nasıl bir bakış açısına sahip oldukları, Suriyeli mülteciler konusuna nasıl yaklaştıkları, haber ve yorumlarda özellikle toplumsal kabul ve uyum bakımından hangi noktaların öne çıkarıldığı dikkate alınarak incelenmiştir (Erdoğan, 2014).

“Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum” başlıklı 2014 yılında çalışma çerçevesinde yapılan kamuoyu araştırması ile Türkiye’de Suriye İç Savaşından beri sayıları gittikçe artan mültecilerin geleceği konusunda Türk halkının öngörüsü ve birlikte yaşamaya dair düşünceleri farklı önermelerle ortaya konmaya çalışılmıştır. Yapılan çalışmada ilk olarak Türk toplumunun Suriyelilerin kalıcılığı konusuna dair nasıl bir düşünceye sahip oldukları sorgulanmıştır.

“Suriye’de savaş bittikten sonrası” konusunda ortaya çıkan veriler son derece dikkat çekicidir. Çalışmada elde edilen verilere göre Türk toplumunun %45,1’inin Suriyelilerin tamamının döneceğine dair bir inanca sahip oldukları saptanmıştır. Ancak geri kalan %54,9’u Suriyelilerin tamamının ya da bir bölümünün Türkiye’de kalacağı dair bir görüşe sahiptir. Bu yüzde de toplumun yarısından fazlasının Suriyelilerin bir biçimde Türkiye’de kalacağı görüşünü benimsediğini ortaya koymaktadır. Suriyelilerin Türk toplumuna uyum sağlayacaklarına yönelik soruda ise elde edilen cevaplarla beklentinin oldukça düşük bir düzeyde kaldığı saptanmıştır. Türk halkının yaklaşık %67’lik gibi çok ciddi bir bölümü Suriyelilerin Türkiye’ye entegre olabileceklerine dair bir inançları olmadıklarını kaydetmişlerdir. Uyum konusu baz alındığında ise diğer parti seçmenlerine kıyasla iktidardaki AK Parti (%27,8) ve yine BDP (%35,6) seçmenlerinin daha umutlu ve pozitif bir düşünceye sahip olduğu gözlemlenmiştir.

Suriyeli sığınmacıların Türkiye geneline yerleşmeleri sağlanarak, çalışmaları ve topluma uyum sağlamaları için politikalar geliştirilmelidir” şeklindeki önerme ise %38,2 gibi bir oranda destek almıştır. Ancak burada da uyum çalışmalarının yapılmasını gereksiz görenlerin oranı % 47 gibi daha yüksek bir seviyeye tekabül etmiştir. Toplumsal umutsuzluk ve isteksizliğin bu elde edilen bu sonuçta rol oynadığı belirtilebilmektedir.

Prof. Dr. Mustafa Erdoğan, Suriyelilerin Türkiye’ye gelişlerinin 10. Yılında (2020) ise daha somut tespitler yapıyor. Buna göre, Türkiye’nin Suriyeliler ile ilgili orta ve uzun vadeli bir devlet politikası oluşturamaması ve Suriyelilerin bu süreç zarfında giderek daha fazla sayıda kalıcı bir eğilim gösterdiğine dikkat çekmektedir (Erdoğan, 2020). Prof. Erdoğan, her ne kadar Türk toplumu Suriyelilere mesafeli bir tutum içerisinde ise de ve siyasiler, kamuoyunun büyük bölümünün karşıt tutumundan dolayı Suriyelilerin geri gönderilip gönderilmemesini konuşmasının basında önyargıları teşvik eden haberlerin yayılmasına neden olsa da, Suriyelilerin büyük kısmının zorunlu olarak Türkiye’yi yeni vatan olarak seçtiklerini söylemektedir. Prof. Erdoğan, Türkiye’deki siyasetin -gerek hükümetin gerekse muhalefetin- mülteci konusunun sosyolojik gerçekliğini göz ardı ettiğine dikkat çekerek şu tespiti yapmaktadır:

“İnsan hayatında hiç de az olmayan dokuz yıllık süreç, harap olmuş ve hala savaşın devam ettiği ülkelere geri dönme umudu kalmayan, Türkiye’nin her tarafına yayılmış, çocukları okullarında Türkçe okuyan, kayıtdışı da olsa çalışan, yeni bebelere sahip olan, yeni ilişkiler kuran, Türkçe öğrenen Suriyelilerin “önlerine bakması” ve yerleşikliğe geçmeleri için yeter de artar bile. Bu nedenle Türkiye’deki Suriyeliler için devletlerarası ilişkiler, günlük yaşam mücadelesinin çoktan gerisine düşmüştür” (Erdoğan, 2020).

Prof. Erdoğan, toplumda var olan tüm tedirginliğe rağmen, Suriyelilerin büyük bölümünün kalıcı olması nedeniyle, birlikte yaşam için entegrasyon konseptleri geliştirmek ve uygulamasının, başta basın organları olmak üzere Türkiye’deki tüm kurum ve kuruluşların toplumsal barışa katkı sağlamak yönünde şekilleneceğini ifade etmektedir. Prof. Erdoğan, Suriyelilere yönelik entegrasyon konseptinin geliştirilmesinin toplumsal barışın geleceği bakımından önemini, çarpıcı bir örnekle şu sözlerle ifade etmektedir:

“Türkiye’de toplumun Suriyelilere ‘kucak açtığı’, onların varlığından memnun olduğu tabii ki söylenemez. Çatışmaya ve fiili eylemlere dönüşmesine de Suriyelilere yönelik ciddi bir tepkinin varlığı, son yıllarda hükümetin de söylem ve politika değişikliğine gitmesine neden olmuştur. İdlib’de Mart 2020 başında 36 Türk askerinin şehit olmasının ardından hükümetin ‘gidene engel olmayacağız’ politikasına toplumunun verdiği destek, İdlib’de yaşananları bile kolayca arka plana atacak kadar güçlüydü. Bu çerçevede, siyasi partilerin mülteciler konusunu artık gelecekte seçmen kararlarını etkileyecek bir unsur olarak gördükleri açıktır. Toplumdaki mevcut desteğin azalması ve endişenin artması, Suriyeliler konusunun özellikle sorunlu dönemlerde daha da güçleneceği ve giderek daha da siyasallaşacağına işaret etmektedir” (Erdoğan 2020).

Suriyeliler Hakkındaki Haberlerin Medyaya Yansımaları

4 milyonu aşan Suriyeli mültecilerin her geçen gün daha da kalıcı hale gelmesi, kendilerine karşı toplumdaki bakış açısının değişmesine neden olmuştur. Çoğunluğun birincil hedefi olan AB ülkelerine gitmesi engellendiğinden ve Suriye’ye dönüşleri henüz tesis edilmediğinden, Türk toplumunun fiili bir parçası haline gelmişlerdir. Ancak uzun süreli kalışları, sığınmacıların toplumda bir yük olduğu algısını pekiştirmekte ve bu nedenle onlara yönelik nefret söylemi gelişmektedir. Bu süreçte basının da sığınmacılara bakışında değişimler yaşanmaktadır.

Göçmenler uzun bir süre Türk hükümeti ve halk tarafından hoşgörülle karşılanırken, son zamanlarda kendilerine olan karşı tepkiler arttı. Bunun önemli bir nedeni ise 2018 sonbaharından bu yana ülkede devam ekonomik sorunlar başta olmak üzere güvenlik, eğitim, sağlık ve konut gibi alanlarda Suriyelilerin sorunları daha da artırdığına dair algının giderek yaygınlaşması ve basının da bu konuda önemli bir rol oynadığı söylenebilmektedir.

Basına büyük görevler düşmesinin nedenlerinin başlıca nedenleri şöyle sıralanabilir:

Sığınmacıların sayısının artmasının zamanla toplumda ulusal güvenlik sorununu ve Türk toplumunun demografik yapısında ciddi tehlikelere neden olacağına dair yayınlar artmaya başladı. Bazı sınır illerimizde nüfus artışları böyle devam ederse, bu şehirlerin ileride Türk şehirleri olma niteliklerini kaybetme tehlikesi ile karşıya kalacağı iddiası sıkça dile getirilmeye başlandı.

Yeniçağ Gazetesi, sınır ilimiz Kilis’te Suriyeli nüfusun artmasının, şehirdeki Türk nüfusu tehdit ettiğini "İşte Kilis gerçeği! Kilis neredeyse onların eline geçti. Suriyeliler çete kurup Türklere meydan okuyor" başlığı altında verdi (Yeniçağ, 2022). Haberde Kilis’e yerleşen Suriyeli mültecilerin Telegram programında oluşturdukları 30 bin kişilik grupla büyük tehlike oluşturduğu yazıldı. Aynı habere göre, Türklerle her gerilimde grup üzerinden iletişim kuran yüzlerce Suriyelinin adeta meydan okuduğu belirtildi.

Yeniçağ, "Suriyeli sığınmacılar Milli Güvenlik meselesi haline geldi" başlıklı haberinde, Türk kamuoyunun iki gündür Suriyelilerin İstanbul’da yaptığı ‘Gitmiyoruz’ mitingini konuştuğunu belirtmekte ve Türkiye’ye kabul edilen sığınmacıların artık ülkenin milli güvenliğini tehdit edecek boyutlara ulaştığını yazmaktadır (Yeniçağ, 2019)

Sığınmacılar kalıcı oldukça Türkiye’ye mali yükünün de artması, kamuoyunun dikkatini çekmektedir. Nitekim, Hürriyet Gazetesi’nde “Mülteci açıklaması: 4 milyon yabancıya 40 milyar dolar harcandı” başlığı ile yapılan resmi açıklamalara göre Suriyeliler için yapılan

zorunlu harcamaların yıldan yıla artması, toplumda özellikle dar gelir gruplarında rahatsızlık yaratmaktadır (Hürriyet, 2020).

Öte yandan Türkiye'de işsizlik artarken, Suriyeli mültecilerin tekstil, gastronomi ve inşaat gibi emek yoğun sektörlerde istihdam edilmesi tepkilerin artmasına neden oluyor. Mülteci statüsü tanınmayan Suriyeli sığınmacıların emek yoğun sektörlerde genellikle düşük ücretlerle kaçak çalıştırılması ve bunun medyada yer alış şekli kamuoyunda “mülteciler işimizi elimizden alıyor” algısını yaratmaktadır. Bu tepkiyle ilgili son iki olay dikkat çekicidir.

Bunlardan biri, İzmir'de bir Türk vatandaşın sokak röportajında "Ben muz yiyemiyorum, onlar kilolarca muz alıyor" demesinin ardından Tiktok'ta bazı Suriyelilerin başlattığı "muz yeme" akımına ilişkin kamuoyunda gösterilen tepkiler. Böyle bir röportajın yayınlanıp yayınlanmayacağı ayrı bir tartışma konusu. Ancak Suriyeliler de doğal olarak kendilerini yönelik bir habere tepki göstermeleri de anlaşılabilir. Nitekim Türkiye'de yaşayan Suriyeli bir gazetecinin bu konuyu mizah katarak haberleştirmesi, Türk kamuoyunda Suriyelilere karşı var olan tepkinin dışı vurumu olarak da görülebilir. Suriyeli gazeteci Majed Shamaa, hakkında suç duyurusunda bulunulması üzerine sınır dışı edilmek tehlikesiyle karşılaşmıştır (Euronews Türkçe, 2021).

Bir diğer olay ise Ankara'da Türk ve Suriyeli gruplar arasında çıkan sokak kavgasının olumsuz etkileri oldu. Hürriyet Gazetesi'nin haberine göre, Ankara'nın Altındağ ilçesinde 11 Ağustos 2021'de saat 21.30'da bir parkta Türk ve Suriyeli gruplar arasında çıkan kavgada 18 yaşındaki iki Türk genci bıçaklandı. Gençlerden Emirhan Yalçın yaşamını yitiren olay sonucunda 2 Suriyeli gözaltına alındı. Aynı gazetenin haberine göre parkın karanlık alanında oturan bir grup Suriyeli ile bir başka grup arasında sokak lambasının kırılması konusunda tartışma yaşandı. Tartışmanın kavgaya dönüşmesinin ardından iddiaya göre Suriye uyruklu Y.A. yanında bulunan bıçakla, Emirhan Yalçın (18) ve A.Y.G.'yi yaraladıktan sonra olay yerinden kaçtı. Kavgaya karışanları yakalamak için çalışma başlatan polis, şüpheli Y.A. ile M.A.'yı kısa sürede yakalamış ve kavganın duyulması üzerine, olayın meydana geldiği parkta toplanan bir grup tepki göstermiş ve yaklaşık 100 kişi iş yerlerine ve yabancılara ait araçlara zarar vermiştir. Yaşanan olaylar üzerine polis kalabalığı oldukça güç sakinleştirebilmiştir (Hürriyet, 2021).

Hürriyet Gazetesi'nde yer alan “Türkiye'yi bekleyen büyük tehlike: Yüzbinlerce Suriyeli çocuk sokakta yetişiyor” başlıklı makalede, Suriyelilerin artık kalıcı olduklarının ifade edildikten sonra sığınmacıların entegrasyonu konusunda Türkiye'nin ciddi sorunlarla karşı karşıya kaldığına dikkat çekilmekte ve bir an önce ciddi adımların atılması gerektiğinin altı çizilmektedir (Hürriyet, 2018). Burada özellikle en büyük sorunun çocuklar olduğunu, onların okul sorununun acil çözüm beklediği ve ihmal edilmesinin toplumun geleceği bakımından büyük bir tehlike neden olacağı ifade edilmektedir.

Benzeri sorunlar diğer birçok alanlarda görülmekte ve ivedilikle çözüm beklenmektedir. Ancak eğitim sistemine entegre edilemeyen çocukların yanı sıra eğitimde olan Suriyeli çocukların ve gençlerin de karşılaştıkları sorunlara da dikkat çekilmesi gerekir. Suriyelileri gittikleri okullarda uğradıkları dışlayıcı muameleler de dikkat çekmektedir. Bu konuda kamuoyunun dikkatini çekmek için Türk basınına da görevler düşmektedir.

Ancak bu konulara salt Türk toplumu açısından değil, Suriyeliler açısından da bakmak, onların da görüşlerini almak gerekmektedir. Daha doğrusu, sorunların çözümü aşamasında Suriyelilerin de desteğini kazanmadan bu insanların Türk toplumuna uyumu sağlaması zor görünüyor. Çok az da olsa Suriyelilerin de görüşlerini yansıtan haberlere de rastlanmaktadır.

BirGün Gazetesi'nde yayınlanan "Yalnızca insanca yaşamak istiyorlar" başlıklı yazıda, Suriyeli sığınmacıların yaşanan saldırılar nedeniyle korku içinde oldukları, bazılarının korkudan çocuklarını okula gönderemezken bazılarının ise kendilerini korumak için toplum içinde konuşmaktan kaçındıklarına ve ayrıca en kötü koşullarda çalışmak durumunda kaldıklarına yer verilmektedir (BirGün, 2022). Bunu söyledikten sonra en insani talep olan "Sadece yaşamak istiyoruz" sözlerine yer verilmektedir.

Yukarıda verilen basın örneklerinde yer alan haberler çok yenidir. Bu örneklerin bir diğer sonucu da haberlerin basında sunulma şeklidir. Türk toplumunda Suriyeliler ile ilgili haberler nasıl verilmeli ki sorunlar haber olarak aktarılsın ama karşılıklı ön yargıların oluşmasının önüne geçilsin sorusu büyük önem arz etmektedir. Deneyimli gazeteci Banu Güven, "İrkçı olarak anılmayı kim ister?" başlıklı yazısında, Alman basını ile mukayese ederek, bir olayın faili mutlaka açıklanmalıdır diyor ancak şu soruya da dikkat çekiyor: "Bir failin uyuğu hangi koşullarda duyurulmalı?" Banu Güven bu soruya cevap olarak, Türk toplumunda Suriyelilere karşı artan önyargıların giderek yayılmasında basının rolünü net bir biçimde açıklamaktadır: "Her tacizin, tecavüzün, hırsızlığın sorumluluğu tüm Suriyeliler'e kesiliyor. Medya başlığa Suriyeli lafını çekiveriyor, sosyal medyada 'Suriyeliler' diye başlıyor cümleler, kişi Suriyeli olduğu için o suçu işlemiş gibi oluyor" (Güven, 2019).

Bu noktada, Türkiye genelinde yakın zamanda yapılan bir anket tarafından elde edilen bulgular, Türkiye toplumunda Suriyelilere yönelik olumsuz algılarla mücadelede yazılı ve görsel medyanın büyük bir role sahip olduğunu göstermesi bakımından yeterli ipuçları vermektedir.

Suriyelilerin giderek kalıcı oldukları ve dolayısıyla Türk toplumuna uyumuna yönelik çalışmaların bir an önce başlatılması gereksinimi giderek önem kazanmaktadır. Bu amaçla, tüm kamu/özel kurum ve kuruluşların yer alacağı "Göçmenlerin Uyum Projesi"nin yaşama geçirilmesi yararlı olacaktır. Bu proje kapsamında hem Türk toplumu hem de Suriyeli göçmenleri birlikte yaşama hazırlamaya yönelik uygulamaların başlatılması zorunluluğu giderek Türkiye Cumhuriyeti'nin öncelikli hedefleri arasında yer almalıdır. Burada hiç şüphesiz basına büyük görevler düşmektedir. Yazılı ve görsel basın da bu projenin temel unsurlarından biri olarak, Türk toplumunda Suriyelilere karşı var olan önyargıların yıkılmasına yönelik bir politika çerçevesinde yayın yapmalıdır. Bunu yaparken toplumun her kesiminde olması gerektiği gibi basın sektöründe de Suriyeli göçmenlere de yer vermeli ve onlarla birlikte çalışılmalıdır.

Bu noktada göçmenlerin büyük bir bölümünün Türkiye'de artık kalıcı olduğu tekrar belirtilmelidir. Özellikle 2011 yılında göçün başlangıcında küçük yaşlarda aileleriyle birlikte Türkiye'ye gelen Suriyeli çocuk ve gençlerin yanı sıra burada doğan yüzbinlerce Suriyelinin geri dönüş oranları oldukça düşük olacaktır. Ayrıca Suriye'den zorunlu olarak terk edilen bölgelerin aradan geçen 11 sene zarfında iç savaş nedeniyle yakılıp yıkıldığı göz önüne alınırsa, genel olarak Suriyelilerin geri dönüşlerini motive edecek bir ortam da bulunmamaktadır. Göç edilen bölgelerin yeniden imarı ise çok uzun bir zaman diliminde gerçekleşeceği ve büyük bir mali yük getireceğinden dolayı uluslararası bir iş birliğini gerektirmektedir. Bu düşüncelerden hareketle Suriyeli göçmenlere yönelik devlet politikasının yeniden tespit edilmesi bir zorunluluktur. Yeni politika, zorunluluk neticesinde Türkiye'ye sığınan milyonlarca Suriyelinin topluma uyumunu hedeflemektedir. Toplumdaki

bilgi eksikliğinden kaynaklanan ön yargılar nedeniyle gelecekte büyük sorunların yaşanmaması için bunun bir an önce yapılması gerekmektedir.

Nitekim en son yapılan kapsamlı anketlerden birinin sonuçları, Suriyeli göçmenlere ilişkin bilgi eksikliğinden kaynaklanan ön yargıların yaygınlığını bir kez daha ortaya koymaktadır. 8-29 Kasım 2021 tarihleri arasında Türkiye genelinde -eğitim durumları, yaşları ve yaşadıkları bölgeler farklı olan bin 67 kişiyle “bilgisayar destekli telefon anketi” üzerinden yapılan görüşmelerin sonuçları, Türk toplumunda Suriyelilerle herhangi bir etkileşimi olmayanlar arasında bile, onlar hakkında olumsuz algıların baskın olduğunu ortaya koymaktadır (Sosyal Demokrasi Vakfı, 2021).

Araştırmanın temel bulguları göre katılımcıların %55,4’ü “Suriyeliler ülkelerine dönmeli” derken, %41,7’si de “yük” olarak gördüklerini söylemektedir. Suriye’deki savaşın bitmesi durumunda ise katılımcıların görüşlerinde değişim olmamakla birlikte “ülkelerine dönsünler” diyenlerin oranı ise %84,2’ye yükselmektedir. Katılanların %71,5’i Suriyelilerle “mecbur kaldıkça” iletişim kurduğunu belirtmektedir. İletişim kopukluğuna rağmen Suriyeli göçmenlerin “temiz, güvenilir ve kibar olmadığını” söyleyen katılımcıların oranı %70’lerin üzerinde yer alırken, “Suriyeliler çalışkan mıdır?” sorusuna ise katılımcıların %57,5’i “hayır” yanıtını vermesi, toplumdaki bilgi eksikliğinin en somut bir göstergesi sayılabilmektedir.

Ankete katılanların %52,1’i devletin acil ihtiyacı olanlara yardım etmesi gerektiğini belirtirken, “Sizce Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin Suriyelilere yaptıkları yardımlar yeterli mi?” sorusuna katılımcıların %70’i yapılan yardımların “gereğinden çok” olduğunu düşünmektedir.

Suriyelilerin Türkiye’de “kendi iş yerlerini açmalarına” olumlu bakmayanların oranı katılımcıların %67,1’ine tekabül etmektedir. Katılımcıların karşı çıkma nedenleri ise üç ana başlıkta toplanmaktadır: Katılımcıların %71,4’ünün “vergi ödemiyorlar”, %70,8’inin “burada kalıcı olurlar”, % 60,3’ü ise “bizim imkânlarımızı çalarlar” görüşünde bulunmuştur.

Suriyelilerin “Türkiye’de çalışmalarını asla istemiyorum” diyen katılımcıların oranı ise % 62,8’dir. Bu yaklaşımın gerekçesi olarak da, katılımcıların %73,6’sının “Ülkelerine dönüp orada çalışsınlar”, %67,6’sının “ücretler düşer”, %67’sinin “burada kalıcı olurlar” ve % 56,9’unun “işimizi elimizden alırlar” gibi kaygılar paylaşmışlardır.

Aynı anket çalışmasının öne çıkan diğer başlıkları şunlardır:

- “Oturdüğüm mahallede bazı Suriyeli ailelerin de yerleşmesinden rahatsız olurum: %52,8.
- Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları bir mahalleye yerleşmekten rahatsız olurum: %65,4.
- Bir Suriyeli ile aynı apartmanda yaşamaktan rahatsız olurum: % 56,6.
- Suriyeli çocukların benim çocuğumun okulunda eğitim görmesinden rahatsız olurum: %47,6.
- Bir Suriyeli ile aynı işyerinde çalışmaktan rahatsız olurum: % 50,1.
- Bir Suriyeli ile iş için ortaklık kurmam: % 65.

- Suriyeliler Türkiye ekonomisi üzerinde olumsuz etki yaratıyor: % 75,6.
- Daha ucuza çalışıp Türklerin işsiz kalmasına neden oluyorlar: %56,3.
- Ev kiralarının artmasına neden oldu: % 65,2.
- Suriyelilere vatandaşlık hakkı verilmemeli: %61,7” (Sosyal Demokrasi Vakfı, 2021).

Anketin sonuçları, toplumun önemli bir bölümünün Suriyeli göçmenlere karşı negatif duygular beslediğini göstermektedir. Buna göre ekonomimiz bozulacak, biz işsiz kalacağız, kültürümüz kaybolacak, toplumda suç oranları artacak ve huzur bozulacak gibi ön yargıların toplumda yaygın olduğu görülmektedir. Anketin en çarpıcı sonuçlarından biri de, toplumda Suriyelilere yönelik negatif algıların yüksek olduğu tespit edilirken, Suriyeliler ile temasının çok düşük seviyede olmasıdır. Bu da toplumun Suriyeliler hakkındaki görüşlerinin bilgidan çok kulaktan dolma bilgilere dayandığını göstermektedir. Suriyelilerin büyük bir bölümünün Türkiye’de kalıcı olduğu ve Türk toplumu ile birlikte yaşayacakları düşünüldüğünde, bu konuda kamuoyunu bilgilendirme konusunda yazılı ve görsel medyaya büyük sorumluluk düştüğü açıkça görülmektedir.

Sonuç

Türkiye’deki milyonlarca Suriyeli mültecinin sağlık, eğitim, istihdam ve sosyal yardım gibi temel haklara erişimi olsa da pratikte bu haklara erişmekte zorluk yaşamaktadırlar. Suriyelilerin büyük kısmı kayıt dışı ekonomide sosyal güvenlikten yoksun bir durumda, normalden fazla çalıştırılmakta, düşük ücret almakta ve güvenli çalışma koşullarının sağlanmamasından dolayı iş yerinde sömürüye maruz kalmaktadır. Tüm bu etkenler ise mültecilerin toplumdan dışlanmasına yol açmaktadır. Suriyeliler çocuk işçi konusunda da sıkıntı yaşamaktadırlar. Suriyeli çocuklar, kendilerini sömüren şartlar altında normalden çok daha uzun saatlerde çalışmaktadır. Suriyeli çocukların olduğu gibi kadınların da işgücü piyasasına tam erişimlerinin önünde de ciddi engeller bulunmaktadır. Suriyeli kadınlar işyerinde fiziksel ve cinsel tacize uğradığını ifade etmekte ve şikâyetle bulunmaktan çekinip çalışma ücretlerini almadan işyerinden ayrılmak zorunda kalmışlardır. Suriyeliler pek çok şehirde yerel halk ile kamusal alanı paylaşmakta zorlanmakta ve yine yerel halk tarafından kendilerine karşı ayrımcı söylemlere maruz kalmaktadırlar. Suriyeli mültecilere karşı ayrımcılık ve şiddet olayları sınır şehirleri Şanlıurfa ve Kilis’te artmakta olup başka şehirlere de sıçramıştır.

Ülkemizde mülteciler hala geçici konumda bulunmakta ve gidici gözüyle bakılmaktadır. Suriye İç Savaşı’nın başlamasıyla birlikte Türkiye’de bir milyon çocuk doğmuş ve Suriyeliler Türk toplumunun bir parçası olmuştur. Çalışmada Türkiye’nin, Suriyelilerin artık kalıcı ve en önemlisi bu toplumun bir parçası olduğu kabul etmeli ve entegrasyonları için çaba sarf etmesi gerektiği tespit edilmiştir. Halkla ilişki kurmak ve kamuoyunu yönetmek büyük bir önem arz etmektedir. Hükümetin yaptıkları ile toplumun hükümetin eylemlerini nasıl yorumlayacağı arasındaki gerilimi azaltmak için özel bir göçmen/mülteci kabulü ve entegrasyon politikası oluşturmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Suriyelilerin entegrasyonunda medyanın rolü çok önemlidir. Medya açıkça halk katılımının ayrılmaz bir parçasıdır. GİGM, biyografiler ve mülteci referansları ile dayanışma ve insani koruma değerlerini teşvik eden ana akım

medyaya hitap edecek bir iletişim stratejisi ve bunların halkla nasıl ilişkili olduğuna dair bir açıklama üzerinde çalışmalıdır. Devlet, tüm mülteci barınaklarının minimum kalite ve güvenlik standartlarını karşılamasını sağlamak için kalite kontrol programları geliştirmelidir. Hükümet, göçmenlerin seyahat iznine gerek kalmadan Türkiye’de şehirler arasında serbestçe hareket etmesine izin vermelidir. Sağlık konusu için de tüm devlet hastanelerinde ve devlet dairelerinde Arapça tercümanlar bulunmalı ve hastane personeline mülteci ihtiyaçları konusunda eğitim verilmelidir. Devlet kadın sığınma evlerinin sayısını artırmalı ve polise, GİGM'ye ve diğer devlet personeline toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusunda eğitim vermelidir.

KAYNAKÇA

AB Başkanlığı. (2016, Mart 18). *EU-Turkey Statement, 18 March 2016*. Erişim Tarihi: Haziran 16, 2021. https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/18_march_2016_turkey_eu_statemnt.pdf

BirGün. (2022, Ocak 3). *Yalnızca insanca yaşamak istiyorlar*. Erişim Tarihi: Ocak 17, 2022. <https://www.birgun.net/haber/yalnizca-insanca-yasamak-istiyorlar-371591>

DW Türkçe. (2019, Ağustos 4). *Banu Güven: Irkçı olarak anılmayı kim ister?*. Erişim Tarihi: Ocak 7, 2022. <https://www.dw.com/tr/banu-g%C3%BCven-irk%C3%A7%C4%B1-olarak-an%C4%B1lmay%C4%B1-kim-ister/a-49886549>

Erdoğan, M.(2014). *Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*. Erişim Tarihi: Haziran 17, 2021. <https://mmuraterdogan.files.wordpress.com/2014/12/hugo-rapor-tc3bcrkiyedeki-suriyeliler-toplumsal-kabul-ve-uyum-kasc4b1m-2014-04122014-tr1.pdf>

Erdoğan, M.(2017). *Türkiye’de Yaşanan Suriyeli Mültecilere Yönelik Medya Algısı*. Erişim Tarihi: Haziran 6, 2021. https://mmuraterdogan.files.wordpress.com/2016/06/oad_c2lgwsk.pdf

Erdoğan, M. (2020, Nisan 29). *Onuncu Yılında Türkiye’deki Suriyeliler*. Erişim Tarihi: Ağustos 27, 2021. <https://www.uikpanorama.com/blog/2020/04/29/onuncu-yilinda-turkiyedeki-suriyeliler/>

Euronews Türkçe. (2021, Kasım 4). *Muz yeme videoları: Suriyeli gazeteci Shamaa'ya gönüllü geri dönüş belgesi zorla imzalatıldı*. Erişim Tarihi: Ocak 15, 2022. <https://tr.euronews.com/2021/11/04/muz-yeme-videolar-n-mizah-katarak-haberlestiren-suriyeli-gazeteci-geri-gonderme-merkezi-nd>

Heinrich Böll Stiftung. (2019). *Türkiye’deki Sığınma Mevzuatı ve Politikalarına İlişkin Rapor*. Erişim Tarihi: Haziran 12, 2021. <https://tr.boell.org/sites/default/files/2019-12/ASYLUM%20TR-S.pdf>

Hürriyet. (2018, Nisan 24). *Türkiye’yi bekleyen büyük tehlike: Yüzbinlerce Suriyeli çocuk sokakta yetiştiriyor*. Erişim Tarihi: Ocak 12, 2022. <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ipek-yezdani/--turkiyeyi-bekleyen-buyuk-tehlike-40814775>

Hürriyet. (2020, Ağustos 25). *Mülteci açıklaması: 4 milyon yabancıya 40 milyar dolar harcandı*. Erişim Tarihi: Ocak 14, 2022. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/multeci-aciklamasi-4-milyon-yabanciya-40-milyar-dolar-harcandi-41594662>

Hürriyet. (2021, Ağustos 12). *Altındağ’da o gece neler oldu?*. Erişim Tarihi: Ocak 12, 2022. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/altindagda-o-gece-neler-oldu-41871403>

Kaya, A. vd (2020). *Respond, Reception and Integration of Syrian Refugees in Turkey*. Erişim Tarihi: Haziran 18, 2021.

https://drive.google.com/file/d/1TKu6QTYAFXSAwdX_RDGc_E2BgbZOD7Og/view

Mülteciler Derneği. (2021). *Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Mayıs 2021*. Erişim Tarihi: Haziran 16, 2021. <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>

Sosyal Entegrasyon Rehberi. (2017). *Mesleki Eğitim Yoluyla Mültecilerin Sosyal Entegrasyonu Projesi*. S. 21-27. Erişim Tarihi: Haziran 17, 2021. https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/f85df7b0-fe8d-46f6-82d9-a53bfd468fc/SOSYAL%20ENTEGRASYON%20REHBERI_mini.pdf

Sunata, U., & Yıldız, E. (2018). *Representation of Syrian refugees in the Turkish media*. Erişim Tarihi: Ağustos 15, 2021

https://www.researchgate.net/publication/323661027_Representation_of_Syrian_refugees_in_the_Turkish_media

SODEV (Sosyal Demokrasi Vakfı). (2021, Kasım 29). *Suriye Göçünün 10. Yılında Türkiye'de Suriyeli Göçmenler*. Erişim Tarihi: Şubat 1 2022, <https://sodev.org.tr/sodev-suriye-gocunun-10-yilinda-turkiyede-suriyeli-gocmenler/>

Şimşek, D. (2019, Ekim 3). *Kimin için entegrasyon?*. Heinrich Böll Stiftung. Erişim Tarihi: Haziran 11, 2021 <https://tr.boell.org/tr/2019/10/03/kimin-icin-entegrasyon>

Şimşek, D. (2019). *Türkiye'de Suriyeli Mülteci Entegrasyonu: Zorlukları ve Olanakları*. Erişim Tarihi: Haziran 16, 2021. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/796650>

Yeniçağ. (2019, Temmuz 29). *Suriyeli sığınmacılar Milli Güvenlik meselesi haline geldi*.

Erişim Tarihi: Ocak 14, 2022. <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/-243624h.htm>

Yeniçağ. (2022, Ocak 7). *İşte Kilis gerçeği! Kilis neredeyse onların eline geçti. Suriyeliler çete kurup Türklere meydan okuyor*. Erişim Tarihi: Ocak 17, 2022. <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/iste-kilis-gercegi-kilis-neredeyse-onlari-eline-gecti-suriyeliler-cete-kurup-turklere-meydan-okuyor-498197h.htm>